

МАҚСУД ШАЙХЗОДА

*Тошкент давлат транспорт университети
“Транспорт тизимлари бошқаруви”
факултети 3-босқич талабаси
zarixushnazarova@gmail.com*

Аннотация Буюк мутафаккир ва шоир Алишер Навоийга “Ғазал мулкининг султони” дея илк мартаба эътироф этган юксак истеъдод соҳиби, нафис ва ўткир дидли, беғубор нажиб бир инсон ҳақида сўз кетганда кўз ўнгимизга Мақсуд Шайхзоданинг ёрқин сиймоси намоён бўлади.

Калит сўзлар Мутафаккир, истеъдод, Озарбайжон, маҳорат, уруш йиллари, кадр, публицистик, жанр, таржимон, нажиб.

Ўзбек ҳамда Озарбайжон халқларининг фарзанди бўлмиш Мақсуд Шайхзода 1908-йилда Озарбайжоннинг Оқтош шаҳрида таваллуд топган. Отасининг касби шифокорлик бўлсада, шеърятни ниҳоятда севган фарзандларига адабиётга муҳаббат туйғусини сингдирган инсон эди. Бошланғич ва ўрта маълумотни Оқтошда олгач, Боку Олий педагогика институтида сиртдан ўқида ва 1925-йилдан бошлаб Дарбанд шаҳрида муаллимлик билан шуғулланди. Шайхзода 1928-йилда Тошкентга келиб, турли газета ва журналлар таҳририятида, 1935-1938-йилларда эса Фанлар қўмитаси қошидаги тил ва адабиёт институтида илмий ходим, 1938-йилдан то умрининг сўнгига қадар Низомий номли Тошкент Давлат педагогика институтида ўзбек классик адабиёти кафедрасида доцент вазифасида хизмат қилиб, юқори малакали кадрлар тайёрлашда иштирок этди. Унинг дастлабки шеърлари 1929-йилда пайдо бўлди. Унинг “Ўн шеър”(1932), “Ундошларим”(1933), “Учинчи китоб”(1934), “Жумҳурият”(1934) тўпламларининг нашр этилиши адабиётга ўзига хос овозли шоир кириб келаётганидан дарак берди. Шундан кейин у, муттасил ўз шеърлари билан чиқа бошлади. Шайхзоданинг шеърӣ маҳорати ўттизинчи йилларнинг охирида ўса бошлади.

У даврнинг барча муҳим масалаларини ёритувчи шеърлар ёзди. Улуғ Ватан урушининг ҳаяжонли йиллари адабиёт учун ҳам синов, ҳам кўтарилиш йиллари бўлди. Шайхзоданинг бу даврда яратган шеърӣ асарлари шоир ижодининг чўққиси, унинг бадиий истеъдодининг юксак даражаси бўлди десак адашмаймиз. Урушнинг биринчи кунлариданоқ жанг қаҳрамонлари улуғловчи “Кураш нечун?”(1941), “Жанг ва кўшиқ”(1942), “Кўнгил дейдики..” каби шеърӣ тўпламлари, “Жалолоддин Мангуберди”(1944) тарихий драмаси ва бошқа қатор публицистик асарларини чоп этди. Оташин шоир мустабид тузумнинг жабр-зулимидан четда қолмади. У биринчи бор 1928-йили қамоққа олинган ва

советларга қарши ташвиқотда айбланиб, 3 йилга Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмасидан ўчирилиб, 1952-йил 22-сентябрда қамоққа олинадиган ва 25 йилга озодликдан маҳрум этилади. Мақсуд Шайхзода Ўзбекистонни севар, унинг мадҳига ажойиб қасидалар яратган эди. Шоирнинг 1934 йилда яратган виқор ва улуғворликка тўла “Жамҳурият” шеърдан бошлаб, то 1958 йили ёзилган нодир шеъррий ёдгорлик бўлмиш “Тошкентнома” достонигача, Ўзбекистонни тавсиф этиб ёзган барча шеърларини бунинг яққол ифодаси десак бўлади. Шайхзоданинг бутун ижоди сиёсий публицистик руҳ билан тўла. Унинг шеъррий, драматик асарлари қайси мавзуда бўлмасин, замонамиз билан ҳаммаҳангдир. Шайхзоданинг публицистик мақолалари унинг шеърлари каби туйғулар тугёнидан келиб чиқади. Худди ана шу хусусият шоирнинг бадиий таржима соҳасидаги фаолиятида ҳам яққол намоён бўлади. Пушкин, Лермонтов, Некрасов шеърларини ўзбек тилида илк мартаба тақдим этган шоирлар авлодида Шайхзода ҳам бор. 1948 йилда Шайхзода Навоий лирикаси бўйича катта илмий иш ёзди. Ҳаётининг сўнги йилларида Шайхзода Навоий ижоди бўйича докторлик диссертацияси тайёрламоқда эди. Афсуски бевақт ўлим бу катта мақсадни амалга оширишга йўл қўймади. 1967 йили феврал ойида ўзбек адабиёти катта мотамга чўмди. Юксак шеъррий истеъдод ва илм соҳибига Мақсуд Шайхзода дунёдан ўтди. Унинг вафотидан сўнг олти йиллик «Асарлар» и нашр этилди. Мустақиллик йилларида марҳум Мақсуд Шайхзода ижоди ва қилган хизматлари ҳақиқий кадр топиб, 2001-йили «Буюк хизматлари учун» ордени билан тақдирланди. Шайхзоданинг ўлмас хотирасини эҳтиром билан эслар эканмиз, ҳар биримиз шоирнинг жонли мисраларини такрорлаймиз;

Умрлар бўладиги,
Тиригидан ўликдир.
Умрлар бўладиги,
Мангуликда тирикдир.

Шайхзоданинг ўзбек адабиёти тарихи, ўзбек халқ оғзаки ижоди хусусан, Алишер Навоий ижодини тадқиқ этиш борасидаги илмий ишлари ҳам таҳсинга сазовордир. Адибнинг асарлари кўплаб қардош ва хорижий халқлар тилларига таржима қилинган.